

SBURATORUL *Literar*

REVISTA-SAPTAMANALA

SUMARUL No. 25

<i>E. Lovinesca</i>	Critica și Literatura (VII)
<i>Emil Dorian</i>	Pădurea
<i>Victor Eftimia</i>	Sfârșit de Februar
<i>F. Aevera</i>	Criza scriitorului român
<i>Mihail Celeriana</i>	Pădurile
<i>Sanda Movilă</i>	Viața
<i>Mihail Cosma</i>	Noapte
<i>George Silviu</i>	Noapte
<i>B. Fandolana</i>	Scuze lui Nietzsche
<i>Olaucos</i>	Basmul și beneficiarii ei în timp și loc

Cronica Dramatică: F. ABERCA.

Cronica Artistică: VICTOR ION POPA.

Însemnări Literare.

25

SBURATORUL LITERAR

Revistă Literară, Artistică și Culturală

Prețul unui număr

Abonamente: pe termen lung —

LEI 2.—

. / . . . —

Abonamente se primesc la :

Administrația Revistei „Sburătorul Literar”

BUCUREȘTI

STRADA SMÂRDAN, 4

și la librăria „Mercur”, București, Calea Victoriei, 27

Deasemenea se pot face Abonamente prin corespondență, trimițându-se costul respectiv prin mandat poștal, la Administrația Revistei.

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Strada Câmpineanu, 40.

IA APĂRUT DE

E. LOVINESCU

CRITICE VOL. VI

Alexandru Macedonski, Hortensia Papadat-Bengescu,
Gala Galaction, Oct. Goga, N. Iorga, D. D. Pa-
trașcanu, N. Gane, Gh. Lazăr, D. Anghel, C. Stere,
Figurine literare, Anticipații literare, etc.

Ed. „Ancora” Alcajay & Calafateanu

PREȚUL LEI 12.—

SBURĂTORUL LITERAR

REVISTA LITERARA, ARTISTICA ȘI CULTURALA

DIRECTOR: E. LOVINESCU

CRITICA ȘI LITERATURA

VII

Quo vadis?

La capătul acestei cercetări asupra poeziei noastre recente, se cuvine să recapitulăm constatările și să tragem concluziile: e singura atitudine pozitivă a criticei față de fenomenul literar. Plecând dela afirmația insuficienței lirice, am valorificat-o printr-o serie de manifestări ale poeziei contemporane: prin intelectualizarea emoției ce invadează în domenii rezervate cugetării, prin intelectualizarea mijloacelor de expresie a emoției, prin reducerea ei la elementul simplu al senzației sau cel mult la o stare cinestează (Lucian Blaga), prin exprimarea ei cu mijloace pur obiective și plastice (Camil Petrescu) și, acum în urmă, prin eliminarea ei aproape cu totul, înlocuind-o cu notația directă sau figurată — ceiace înseamnă sfârșitul poeziei lirice. Înălăturând ritmul și rima, dispensându-se de orice aparat poetic ca de un factor convențional și inutil, procedând numai prin stratificare și deci prin analiză, poezia notației accentuează și mai mult procesul de disolvare a lirismului în proză. În fața acestei situații e legitim să ne întrebăm:

— *Quo vadis?*

Cu toate că nu se manifestă prin lipsă de talente ci prin anumite tendințe, criza lirismului poate fi totuși numai trecătoare. Mișcările hiperlirice a simbolismului îi putea urma din necesitate ritmică reacțiunea poeziei de azi; expresiei sugestive a stărilor sufletești muzicale îi putea urma notația plastică, de o precizie ce exclude adâncirea ștearsă a perspectivei subconștiente. Stând în punctul maxim de incurvație a unei lirice, nu ne-ar rămâne, în acest caz, decât să așteptăm jocul

normal al maréei poetice, spre a restabili ascensiunea lirismului. Constatările noastre nu s'ar valorifica decât pentru un singur moment al unei evoluții ce cunoaște dubla mișcare a ritmului universal.

E însă mai probabil ca această criză lirică să nu fie numai punctul de tranziție al unei reacțiuni momentane ci efectul durabil al unor condițiuni speciale, în care se dezvoltă producția poetică. Plecând dela simplul act al constatării fenomenului și fără a ajunge la orientări inutile, critica își poate exprima regretele, speranțele sau bucuriile pentru ceiace e sau crede că va fi. Primind situația ca pe o realitate necesară, ea trebuie s'o aprecieze în toată libertatea, desfăcută din cătușele prejudecății genurilor literare. Insuficiența lirismului e o criză lirică, nu și o criză poetică: sfârșitul relativ al unui gen poate fi punctul de plecare al unor noi deveniri mai interesante și mai mature. Reducerea emoției la simpla senzație înseamnă, în adevăr, pulverizarea și deci degradarea lirismului; traducerea ei prin mijloace pur obiective nu numai că nu e o degradare dar e un termen de evoluție... Filozofia idealistă poate nega existența lumii fenomenale; critica lui Rémy de Gourmont poate crede în imposibilitatea unei literaturi obiective; — progresul omenirii se dezvoltă dincoace de problema metafizică a lucrului în sine. În aceste cadre mărginite, se desăvârșește nu numai curba științei ci și a literaturii. Sub forma lui directă, lirismul e primar și infantil. Evoluția nu se poate face decât în sensul ieșirii din noi prin anexarea unei părți cât mai mari a noneului; tendința literaturii spre obiectivare este deci o tendință firească și un semn de maturitate sufletească. Insuficiența actuală a lirismului poate fi privită și prin prisma acestei ascensiuni generale a spiritului uman spre obiect, a acestui proces de relativă pozitivare. Expresia emoției prin elemente materiale, prin notații exterioare, e un fenomen în strânsă legătură cu exodul sufletului spre cucerirea universului, iar, în ordinea literară, spre obiectivare.

La lumina acestor considerații, decadența lirismului este numai aparentă. Nu se sfârșește nimic: se transformă numai. Naivul și excesivul lirism de odinioară își caută noi mijloace de expresie; își temperează exuberanța, disimulându-se sub forme exterioare; în loc de a se revârsa direct și declamator

se infuzează în lucruri din îmbinarea cărora reiese momentul nostru sufletesc...

Încercările poezilor tineri de a renova poezia română trebuiesc deci privite cu simpatie, chiar când ajung la o notație pur exterioară. Din încercările lor va ieși poezia de mâine. Până atunci, stricând tiparele obicinuite, eliberându-se parțial de rimă și de simetria silabică, poezii generației noastre au frământat limba și au turnat idea poetică în atâtea imagini inedite, încât acțiunea lor este depe acum fecundă. De la Alecsandri și până la cu tot necunoscutul Camil Baltazar sensibilitatea și materialul nostru poetic au descris o imensă curbă de evoluție. Notațiuni ca :

*Stau mobilele vechi și de cărbune
Iar liniștea-i așa de deasă și de grea
Încât de a-i învârti o mână în aer
Ceva bătrân și-uscat s'ar sfărâma.*

(Pelsagtu)

sau :

*Podgoria cu trupul îngrenat
De toamna darnică în ploi și grindeni
Și-a strâns haracii uscățivi și i-a 'ngropat.*

(Podgoria)

sau :

*Copacii, rușinoși, și-ascund
Sub frunzătura trasă peste ochi
Dorinți și visuri care au înflorit
Ca într'un suflet tânăr de mireasă,*

(Convalescență)

ne arată, dintr'o dată, prin noutate, precizie, frăgezime, progresul poeziei române pe calea emancipării din convențional. Recunoscând epocii noastre un caracter transitoriu, nu putem privi de cât cu încredere și simpatie talentele, mai numeroase ca oricând, care, cu riscul propriei lor caducități, tae drumuri noi poeziei lirice spre intelectualizare și obiectivare.

E. LOVINESCU.

PĂDUREA

Atâta mi-e de dragă viața,
Pădurea mea,
Când în șirag de cupe aurii,
Sorbi din neanturi dimineța
Pe vârfurile tale!

Fii binecuvântată dar, că-mi vii
În cale,

Tu, mănăstire, plină de chilio,
La poarta căreia îmi zmulg
Veștmântul meu de jale
Și pocăinți târzii.

Vin de departe...
Vin obosit,
Ne 'nțelegând pe care drum s' apuc
Și sufletului tău îi cer să-mi dea
Misterele cărărilor deșarte, —
Fășii de liniște, ce duc
Spre-un tăinuit necunoscut,
Către coliba 'n care zace
Uitarea,
Ca un pustnic mut.

Copacii tăi, împăturați în umbră,
Destramă gândurile grele
Și umbra, înfrățindu-se cu ele,
Le risipește pe alei...

Le văd,
Le calc cu pașii mei,
Dar eu mă simt atât de calm și bine
Că 'n suflet nu te am,
Decât pe tine!

Dar știu că, în curând,
Tu vei muri, pădurea mea!

În urmă vine 'n zbor, cutreerând
Prin toamna grea,
Păcatul.

Cu ochi păgâni,
Purtând o faclă-aprinsă 'n mâni,
Va năvăli asupra ta de-odată,
Și după ce-ți va pune foc,
Spre-a-și lumina cu flacăra-ți curată,
Netrebnicul noroc,
Vei arde toată!

Vei arde, cum au ars atâtea 'n urma ta.
Dar poate că, asemeni lor,
Vei răsări din nou,
În goana mea încrezătoare,
Ispititor
Ca un castel clătinător
Pe stâlpi sculptați de vremea gânditoare.

Și rând pe rând,
Veni-vor alte șiruri de păduri
Și toate vor muri, arzând...

Dar eu, într'un târziu.
În ultima pădure voi rămâne
Șica un pom pustiu,
Impăturat în umbrele bătrâne,
Voi asculta,
Cu gânduri reci
Foșnind eternitatea pe poteci.

EMIL DORIAN

SFARȘIT DE FEBRUAR

<p>Pământul se 'negrește, cerul e <i>[curat</i> Gândule, bătrân isteț Cu aburi calzi, amurgul se 'm- <i>[spovără</i> Lasă-mi, lasă-mi pe desghet Veselă, pe sufletul îndurerat Vine-o nouă primăvară.</p> <p>În umărul mai ostentit, Ai băgat de seamă? Inima s'a liniștit Parcă nu-l mai este teamă.</p> <p>In locul desphețat, o stea S'a 'nfipt din cer, mai clară, Spune-i gândului să stea: Bate vânt de primăvară.</p>	<p>Tu ești gârbov, înțelept, Știi că totul e zadarnic. Stai la vatră; eu aștept Vântul primăverei darnic.</p> <p>M'o minși din nou. Ș'apoi? Ca mâine, iarăși, iarna vine... Vom sta la iarnă amândoi, Gândule, la foc, cu tine...</p>
---	---

VICTOR ESTINIU

CRIZA SCRITORULUI ROMÂN

Ar fi trebuit să scriem mai curând „criza societății scriitorilor români” — pentru că ne gândim că această criză trăește prin ea și nu se poate deocamdată rezolva decât prin ea.

Nepricépându-se faptul elementar că societatea scriitorilor români e în primul rând o societate de breaslă, ea, dela întemeiere, a avut să sufere din eroarea că soocotea necesar foarte să facă incursiuni în domeniul strălucite menirei ei fundamentale. Astfel am avut o criză a bilețului de naștere, și foarte de curând o criză a opiniilor politice în ce privea minoritățile. Tot atâta răsunset a avut și criza cu idela cenzurei care a pus pe președintele societății scriitorilor români în situaținea dureroasă de a se convinge că în ce privește temperamentele și idelle, e foarte greu — noi credem că e cu neputință să fi președintele!

De onoare care se face unor anumiți scriitori, când sunt primiți în societate, și de dezonoare care s'ar face altoră, dacă ar fi cumva numiți fără vola lor — ce să mai gândești?..

Criza e în plin.

Un remediu există. El cere o operație drastioasă: mutarea societății scriitorilor români pe singurul teren firesc — cel economic. Judecând bine (fără să fim neapărat socialist!) bagii de seamă că adunarea unor oameni la un loc, a unor oameni care trăesc exaltând înaușirile lor de diferențiere, nu se poate face decât printr'o trăsătură comună, unică — interesul profesional.

Să pornească oare societatea scriitorilor români o campanie împotriva „editorilor speculatori” — și să la asupră-și apărarea

directă a intereselor bănești a membrilor ei? Să silească pe editori, cu ajutorul primăriei, al poliției, al siguranței sau chiar al consiliului de miniștri, să tipărească de urgență, cu plata imediată a drepturilor de autor, toate manuscrisele valoroase, adunate în volum, ale membrilor societății scriitorilor români?

Știm că aceasta e ideea multor scriitori — mai cu seamă a aceluia care n'au venit în atingere cu nici o casă de editură, și care sunt uimiți oă într'o epocă de totală încurajare, numai bleatul scriitor român e lăsat fără curaj!..

S'au aruncat prea multe ofense pe capul editorului român — noroc că nu le citește! — e bine să arătăm odată oă acest „cămătar” de suflete, este cel mai umil dintre negustorii de azi. Știm, se va spune că Socec & Co., Viața Românească, Cartea Românească, Steinberg etc., au prăvălii somptuoase și câștigă imens de pe urma furniturilor și al comerțului de cărți. Dar poate li siliit negustorul să piardă la editură, celace câștigă alurea?... În ce ramură de comerț se petrece acest lucru?..

Editorul român e un prost negustor. Pentru capitalul pe care-l bagă în hârtia, tiparul și de multe ori un avans autorului, el nu va percepe — în cel mai fericit caz, adică epulsarea unei ediții de 5000 exemplare! — mai mult de 20%, beneficiu. Scriitorul român primește tot atât: fără a avea riscul capitalului!.. Banii care azi, băgați în afaceri de orice fel (bancă, mătăsuri, ciorapi, nasturi, petrol, lemne, grâu) nu produc cel puțin 50%, beneficiu — sunt bani leneși, perduți pe 'ncetul!..

Acest lucru nu-l știe scriitorul român.

Și pentrucă vorbirăm de cel mai fericit oaz al editorului — de câteori se produce el? Câte cărți — din atâtea câte apar — s'au epulzat într'un an?..

Pentru 1921 nu cunoaștem decât două: *Ion* de L. Rebreanu și *Oameni de la Munte* de Soveja.

Pentru toate celelalte cărți, editorul va trebui să plătească o dobândă de cel puțin 10%, pe an (dacă n'ar avea capital) până la epulzarea ediției... — și atunci te întrebi oum de se mai găsească editori!..

Iată cum se face că autorii care sunt tipăriți se plâng oă nu pot trăi din produsul muncii lor și deci — dacă au obraz special — dau fuga din ministeriu în ministeriu pentru vânzare forțată de cărți — iar majoritatea scriitorilor români se dedau la sforțări nedemne, pentru a sili la pagubă punga unui biet negustor aluit de atâtea intelectualitate!..

Altul oste ajutorul pe care Societatea Scriitorilor Români li poate, adică *trebuie* să-l dea membrilor ei.

Ea trebuie să creeze creditul intelectual.

Și el poate fi creat pe aceste temeluri sigure:

O ediție de 5000 exemplare se epulzează (oricât de proastă, sau mai bine zis oricât de bună ar fi cartea) în cinci ani. E un termen precis; el nu poate fi depășit decât în cazuri excepționale. Mijlocia de vânzare a unei cărți e cel puțin 2000 exemplare pe an.

Pentru această ediție, un autor are drept la 20%, din produsul vânzării brute. Ca să luăm un exemplu concret, avem următoarele date:

O carte care se vinde cu 15 lei, produce autorului 15.000 lei.

Editorul nu câștigă mai mult de 20%, adică tot 15.000 lei.

Restul vânzării acoperă cheltuielile de tipar, răspândire, administrație — și de loc *riscul*, pe care editorul îl acoperă, eventual, din cei 20%, câștigați la alt volum.

Autorul primește cei 15.000 lei în interval de 5 ani — cu toate dificultățile unei evaluări semestriale a cărților vândute, și cu toate neplăcerile unei încașări în rate.

Societatea scriitorilor români are posibilitatea — când va avea și priceperea — să găsească sumele necesare pentru a plăti autorului suma integrală care i se cuvine, minus o dobândă de atât %, pe an. Ne gândim la *Banca Națională*.

Suma care s'ar pune la dispoziția societății scriitorilor români n'ar fi mare. După socotelile noastre n'ar întrece suma de lei 500.000 (20 de autori a 20.000 lei = 400 mil de lei).

Banca Națională ar credita Societatea Scriitorilor Români cu o jumătate de milion lei anual. Autorul (membru în societate) care ar depune la sediul societății două exemplare tipărite și contractul cu o casă editoare ar avea dreptul să-și ridice, în urma avizului Președintelui, suma integrală a dreptului său de autor, minus dobânda pe oînei ani. Dacă ediția se epulzează mai curând diferența de dobândă încasată ar acoperi dobânzile pentru edițiile care s'ar vinde într'un timp mai mare de 5 ani.

Nu l se cere astfel Băncii Naționale nici un hatâr. I se cere doar un împrumut, așa cum se produce în orice altă împrejurare comercială.

Se văd oare avantajile proiectului nostru?

În primul rând, scriitorul român își poate valorifica munca sa în chip real, în actualele condiții culturale.

Editorul nu mai este insultat, și va publica mai departe atâtea cărți câte va socoti că poate publica fără a-și pierde banii. În chipul acesta Banca Națională are și o garanție indirectă: când un negustor riscă 80%, orice casă de bancă e gata să riște, pentru o dobândă omenescă, restul de 20%,!...

Nu știm dacă Societatea Scriitorilor Români, ca persoană morală, n'ar putea da Băncii Naționale și altfel de garanții.

Și în sfârșit Societatea Scriitorilor Români, se va găsi pe singurul teren pe care ar putea aduna toate temperamentele atât de diverse și exclusive — și trebuie să rămâne astfel — ale scriitorilor români. Literatura subterană ar pierde din succes, sau cel puțin deasupra ei ar avea aceiaș succes opera care apare sub auspiciile societății scriitorilor români. Și poate că ar fi și o mai severă selecțiune la admiterea în societate a acolora care scriu...

Nu avem pretențiunea de a fi rezolvat problema. Această problemă se rezervă cu făcutul nu cu scrisul.

F. ADERCA.

PĂDURILE

NINEI

*Pădurile, pădurile 'nnegrite,
Cu duhuri la lot pasul plămădite,
Pădurile, cuprinse de 'ntuneric,
Ce murmură cu'n freamăt negrăit,
Presimt, în umbra lor tăinuitoare,
Ce 'ngrijorat ai fost când le-ai zidit.*

*Acolo 'n noaptea lor turburătoare
La fiecare pas, când viu, tresar;
Mă uit la orice arbor, întrebător și mut,
Mă tem ca șopotirea izvoarelor blajine
Să nu Te redeștepte
Din somnul Tău, gigantul, pe Tine.*

*Mi-e frică să rup florile, ce zac
Pe taina Ta umil incremenite
Și seamăn doar cu stâncile ce tac
Cu'n adevăr în gurile 'mpietrite,
Ce mor așa, dar nu se mai desfac.*

*Simt grija Ta, Cerescule-adormit
In pașii cari-i pun cutremurași,
Pe urmele de foi, ca pe morminte:
O, Doamne, Tu 'n pădure-ai adormit,
Deaceea, picurând necontenit,
Curg lacrimile cetinelor sfinte.*

MHAIL CELARIANU

VIATA

Picta în grădina. Aerul limpede al dimineții îi da o veselie neobișnuită. Toate gândurile bolnave se îngrămădiseră speriate într'un colț obscur al sufletului ei adânc și ochii pluteau înecați într'o lumină limpede de primăvară... Avea un zâmbet misterios în colțul gurii ușor impurpurate și pe albul marmorean al feței se iviseră două pete de un roșu fermecător... Era mai frumoasă oa de obicei; era mai frumoasă prin sănătatea, prin viața și veselie pe care o răspândea întreaga ei ființă.

Picta agitat și îi venia să zâmbească — chiar să râdă — ca un copil care a prins un fluture — și i-se ridicau colțurile gurii în sus, într'un râs nesfârșit. Capul fetiței dupe pânză o privia serios, cu ochii ei mari și triști... Și i-se păru nepotrivit un copil trist. Trecu penelul pe de-asupra de vreo câteva ori și capul fetiței se făcu luminos și vesel... Îi privea mulțumită. Se depărtă, îi apropiă, îi așeză în umbră și în lumină și într'un gest de spontană bucurie se repezi, îi luă în brațe și îl sărută apăsător, pe ochii umezi — se trase repede, strămbându-se, contrariată, cu gura vopsită de uleiul proaspăt, uitându-se cu ciudă la ochii, cari acum se amestecase, luând din expresia figurii... Și când o văzu totuș așa cîntită se porni pe râs — o cascadă de sunete clare — ștergându-și cu batista vopsea dupe gură. Apoi, încercând să pară atentă și serioasă, începu să refacă ochii, mai puse vreo câteva aruncături de penel în colțurile gurii și în linile gâtului, apoi aruncă penelul și se trânti în iarbă... Se tăvăli cu ochii închiși, cu nările tremurătoare, simțind mirosul fraged al ierbi și răcoarea binecuvântată a pământului care o trăgea spre ei, ca o ispită.

Ca un arc întins, gata să plesnească, așa își întinse ființa și rămase o clipă nemișcată, cu brațele desfăcute ca o cruce, cu cochilia urechii lipită de pământ, cu sprincenele puțin încruntate atentă, părând că vrea să prindă un sunet venit din inima pământului. Simțea că din adâncul lui se urcă până la ea și i-se strecură ceva necunoscut ca un fir invizibil, sau ca un fior puternic, ce-i făcea sângele să circule mai viu în artere și inima să-i bată mai puternic ca de obicei. Și apoi o căldură plăcută ce i-se răspândise în întreaga ființă și pe care o simțea chiar și până în vârful degetelor ei, recî întotdeauna. Fluidul acesta necunoscut ce se ridică din inima pământului, ce străbătea pereții ființei ei plâpânde și i-se strecura în sânge ca un ser, îi dă o plăcere imensă și o voluptate adâncă, cu un fel de satisfacție sufletească și fizică, provenită din firul intens de viață, cu care o prinsese pământul de ei. I-se întredeschise gura și sorbla cu lăcomie aerul limpede, în timp ce nările tremurau cu vibrații de aripi și roșul dupe față devenia mai aprins.

Părea un animal tânăr în cea dintâi zi de libertate, când simte înaintea lui imensitatea câmpurilor, parfumul ierburilor fra-

gode, curăţenia aerului proaspăt şi aşteaptă, cu nările fumegând, ea picioarele întinse, cu ochii umezi, cu fiinţa nerăbdătoare, clipa când va porni şi se va împreuna cu toate, când le va simţi pe toate odată: pământ, ierburi, aer şi nemărginit şi le va sorbi cu toată setea şi tot dreptul, pe care îl dă viaţa care e în ele, în ei, peste tot, şi cu cari trebuia să se amestece. Cum sta acolo, fericită, l-a se umplu sufletul cu o bunătate nesfârşită, cu milă şi îngăduială pentru toată lumea... Şi le iertă tuturora toate instinctele lor rele, cu o bună-voinţă şi indulgenţă adâncă, găsindu-le tuturora o cauză bine determinată pentru firea lor.

Şi iertă pe mama ei, care căută să pară mai tânără decât surorile ei şi decât ea şi care îşi petrecea timpul numai cu serbări, iertă pe Cora pentru gândurile şi viaţa ei uşoară, care o ducea alături de mama ei şi care nu voise să-i mărturisească înflăcărea ei de-o olipă, pentru Nikita; iertă pe Martha care era prea mândră, prea aspră şi prea frumoasă şi care trecea prin viaţă străină şi enigmatică, asemenea unui sfinx... şi se iertă pe ea... da — se iertă chiar pe ea — care era prea bolnavă... prea tristă... prea nimicliă de gânduri... şi care alunecase chiar eri... nu ştie nici ea prin ce capriciu... în braţele lui Nikita, care o găsi pe verandă, în chaise-longue, aşteptându-l; se ertă pe ea şi îi era milă de fiinţa-i slabă şi totuşi uriaşe, pe care sufletul ei nu mai putea s'o ducă.

Apoi, fără nici o legătură, îi veni în minte copilăria, departe de casă. Văzu scoala mare, albă, cu amfiteatre peste amfiteatre, cu grădini pentru tenis şi săli pentru dans, împrejmuită de paroul se ironic primise şi adăpostise atâtea generaţii... Văzu grădinile pentru tenis şi fetele cum alergau dupe costume, dupe rachete şi dupe mingii... Alături răsăriră clasele mari, cu explicaţiile monotone, cu profesorii pilotisli, cu observaţiile guvernantelor, cu parfumul florilor ce se urcau din grădini, prin ferestrele deschise. Sălile de dans se iviră într'un vârtej de oglinzi, de parchete, de perechi ce alunecau ca în vis de evantali şi de zâmbete risipite. Apoi sala de muzică... un haos de simfonii şi sonate; de valsuri şi de cântece uşoare. Un amestec confuz de plane, vioară şi violoncele, ce suspinau, hohotiau de râs ori de plâns, se văzu pe ea, cu capul plecat pe vioară, cu ochii închişi, dusă într'un vis de melodia ce o plângea arcuşul... şi ochii l-a se umeziră... copilăria ei! Nimic din ea prea precis nu-i răsare în minte şi totuşi l-a lăsat în adâncul sufletului o linie bine pronunţată... Copilăria ei! E coniază ca şi haosul acelei săli de muzică... şi profundă totuşi ca şi adâncimea notelor unei sonate. În neştire îşi mişcă mâna care se încarcă într'un fir de iarbă pe care îl duce înspre gură. Îl prinde între dinţi şi îl striveşte. E amar şi lasă din el o licoare verde care se strecoară printre dinţi şi îl alunecă pe buze. E amar şi totuşi îl strânge între dinţi cu putere, vînd să-l ia toată viaţa pe care o bănuieşte într'ansul. Nu ştie de ce... dar par'că s'a intristat. Gândurile... copilăria care n'a fost copilărie... şi lumea... lumea atât de mare... şi atât de mică, totuşi... şi sta acolo. trântită în

farbă, ca un un arc întins, gata să plesnească și cu mâinile desfăcute ca o cruce. Dar pământul nemărginit a încâtușat-o și nu se îndură s'o lase să se ridice de lângă el... și în dimineața meta împede și albastră de primă-vară, cum stă întinsă și lipită de el înfășurată în haina de casă verde, ca într'o haină de farbă, cu părul roșu risipit, ca frunzele de toamnă ce picură din ramuri în amurgurile roșii, cu fața luminoasă ca limpezimea aerului, pare o parte mică, desprinsă cândva din el și reîntoarsă la el dupe o călătorie în care s'a istovit și și-a prăpădit ființa și asemenea legendii „Fiului rătăcitor” din Biblie, pământul revăzând-o din nou la sânul lui uriaș, îl strecoară prin pereții suptiri ai vaporeasel ei ființe un fir de viață, îl pune roșu pe gură și pe față, zămbete în ochi și o căldură nouă în toată ființa. îi dă dorinți de pasăre și avânturi de necunoscut, și înaintea de a o lua pentru totdeauna în adâncul lui, îi dă pentru cea din urmă oară iluzia desăvârșită și supremă a vieții care acum pare că se redeșteaptă pentru a trăi cu adevărat... și nu știe că e cel din urmă sbor pe care îl încearcă pasărea care isbutește să mai bată din aripa frântă.

SANDA MOVILĂ

NOAPTE

Pe-un cer abstract și rece se ofilește luna;
Sub zări, un vânt de sticlă își țese-o largă sită
Din fire de zăpadă; iar noaptea obosită,
Adânc și vast, adoarme — ca pentru totdeauna.

— E-un cimitir pământul: mormânt lângă mormânt
Și cruce lângă cruce, — desgrădinat sicriu; —
Iar morții-și culcă moartea în haine de pământ,
În blănuri de zăpadă, sub lespezi de pustiu.

Tăcerea înghețată — himerică povară —
De ramurile triste, pustie, își agață
O chiciură de frunze și roade verzi de ghiță;
— Și par'că 'n fire crește-o polară primăvară.

...Dar vântul lung sfășie lîntoliul de ger
Și cerne flori de gheață pe tainice morminte;
O! umbră sufletească ce-ai rătăcit spre cer,
Cătându-ți trupu 'n noaptea de fier, — îl mai ți minte ?

1921

MIHAIL COSMA.

NOAPTE

...Când m'am trezit
eră o noapte caldă și senină :
Imensul desfăcuse a cerului cortină
și licurici — în stoluri — s'au ivit...

Acum, — tolănit în fân —
nu văd decât bolta ce se cascade
— albastră și uriașă, — ca să ne primească
în umbra templului păgân...

Simt cum alunecăm în gol —
— Pământul cu mine —
Cum zboară licurici grăbiți peste obcine
în nesfârșit de lung și sprințen stol...

Pe frunte-o adiere de răcoare
mă mângâie, — uscând
incet și blând
broboane de sudoare...

Urechia văjăie cu haosul odată
— și tot mai iule ne rostogolim
prin părții de 'ntuneric rătăcim —
cădem mereu, — cădem în noaptea defundată..

Peste noi s'aștern, greoaie
mucedele frunze ale timpului bătrân —
și fășii de umbre scutură de-asupra-ne — păgân...
Bolta se turtește, se îndoaie. —

nu mai văd —
nu mai aud, — dar simt
că pământul a ieșit din drumu-i strimt —
și că nimeni și nimic nu ne mai scapă din prăpăd...

...Târziu, — mă regăsesc în fân, tolănit...
Imensul mai desface o cortină
și zorile revarsă mișcare și lumină
pe valea și pe câmpul înflorit...

GEORGE SILVIU.

SCUZE LUI NIETZSCHE

Intr'un articol, publicat, nu de mult într'o revistă franceză André Suarès cere scuze lui Nietzsche că, în vremea bătăliei, identificându-l cu sufletul german, l'a maltratat. Suarès nu revine asupra idelilor lui despre Nietzsche — nu încetează de a-l crede german și profund german — dar, în timp de pace, cu nervii ostențiți și mintea clară, poți accepta fără superstiție, tot celace în timp de război găsești urât și dușman. Problema lui Nietzsche e așa dară condamnată perpetuu să revie la flecare doi trei ani, să se îmbrace în haina acelorași argumente, să însângere în unghiile aceleiaș actualități, să reintră, pe urmă, în carnea acelulași bronz. Fizionomia acestui profund german, îndrăgostit de toate clasișismele, sufletul acestui „monstru dionisiac” (cum îl numea el pe Zarathustra) care ura lirismul „voinței de putere” pe care îl credea „inestetică în sine”, stă în răspântia vieții, ca o furioasă contradicție, ca un hoit rămas în câmp, după bătălia imensă, între o fiziologie puternică și un creier formidabil.

Am explicat alurea în ce măsură este Nietzsche un german și apologist al forței. Trebuie să mai spun că singurul punct de vedere din care nu se poate judeca arta — este acela al șovinismului politic? Șovinismul literar, poate fi câteodată atitudinea de apărare a unei civilizații, prea tinere, sau prea coapte. E un cântar strâmb — dar un cântar. De ce vii împotriva-mi? poate întreba Nietzsche și Suarès găsește repede replica în Pascal: ei ce, nu stai tu de partea cealaltă a râului? Că oamenii stau pe ambele maluri ale unui râu, asta poate justifica un măcel. E o simplă problemă de geografie. Dar poate justifica asta, o atitudine în artă?

Suarès a cerut scuze și scuza lui se poate prevala în logica noastră, cu cele câteva rânduri pe care le-a gândit mai de mult: „Marele artist n'are numai dreptul să se contrazică: e obligat la asta. Cel care crează o asemenea naturi: superior oricărei contradicții”. Un artist ar trebui să se contrazică veșnic, să scărâ veșnic scuze ideilor vechi, că a pus în locul ei, în raft, una nouă. Dar scuza pe care o face Suarès lui Nietzsche e meschină, pentrucă atacul era meschin, idela meschină. I-am semnalat o puțință de reabilitare pentru alte opinii, tot despre Nietzsche, de astă-dată în domeniul artei. Atunci, Suarès pornea în numele vieții (această abstracțiune livrescă) cruciata împotriva abstracțiunii și împotriva livrescului. Suarès nu căuta artiști, ci oameni. Oamenii lui erau Pascal, Ibsen, Dostolewski, Wagner. Dar în măsura în care închidea ochiul asupra artistului din acești oameni, închidea voluntar ochiul asupra omului din Nietzsche. Ei îngăduia suferinței lui Dostolewski să rădă de Nietzsche și îngăduia lui Pascal să-i întoarcă spatele. Dar s'a gândit vreodată Suarès la suferința lui Nietzsche, la tortura lui Zarathustra, la grimasa omului înorabil

lovit, din „*Le Gai Savoir*”? E umană suferința la Dostoievski pentru că se rezolvă în măști umane. La Nietzsche, suferința intră în ecuații, se strecoară în probleme, rânjește în dosul dramei metafizice, ca Egist uois după culisele Flectrei. E mare suferință metafizică. Că Nietzsche pleca din cărți și Dostoievski de la oameni? De ce afectarea aceasta de a disprețui cartea, când, se știe, e un focar de energie umană, veșnic adâncă și necaptată? A pleca din carte, e o infirmitate: fie. Dar Suarès îl numește pe Nietzsche: „un profesor de orgie logică”. Mă înșel, sau asta înseamnă că idelle trăiesc cu sângele, cu voluptatea, cu nebunia de a fi? Emerson spunea despre Montaigne că frazele îi sunt vasculare: dacă le-ai tăia, ar curge sânge. Ei bine, îi sfătuesc pe Suarès să taie o singură frază a lui Nietzsche. Când, pentru atâția mari filosofi, logica e o jonglerie și metafizică, un simplu pretext de volaj, iată unul care trăiește cu intensitate idelle, care suferă pentru abstracție: e Nietzsche. Nu ored că Raskolnikov e mai viu decât ideea că lumea nu se poate justifica altfel de cât esteticeste.

Suarès s'a gândit că Franța datorează lui Nietzsche, orientarea unui Gourmont, unui Jules de Gaultier, unui Gide — în clipa când a afirmat că opera lui satisface instinctul de artă, numai în pseudoartăști? Și-a recitat cărțile în care nu rareori, sunt fraze parcă luate cu totul din Zarathustra? Dar artistul, când apucă poteaua în pădurea lui Nietzsche, se oprește prea puțin la ideea forțel, (de care e plin Suarès) la nihilismul valorilor. Artistul merge la „*Origina Tragediei*” și, în opera lui imprăștiată, la filele care vorbesc de cultură, de arta apoliniană. Nietzsche a spus întâi, că arta e făcută numai pentru artiști. El a înălțat arta până la metafizică. În timp ce reducea priveliștea lumii la un simplu spectacol. Nietzsche vorbea despre viață, dintre cărți. Ce-mi pasă din ce statuie Pithia dădea oracolul pentru întreaga Grece? Ca să vezi bine, trebuie să vezi de departe, trebuie să te poți izola. Când a dat precepte de igienă, de medicină și de morală vulgară. Moșea era pe munte.

Arta la antici — spune Suarès — era orizontală (printre „antici” nu intrau oare și ovrelli?) Arta actuală — va spune Suarès — e profundă și verticală.

Dacă trebuie să acceptăm cuvintele cu care Suarès ține să precizeze diferența, ei bine, nu oinosc în afară de Dostoievski (și trecând câteodată, peste dânsul) artă mai verticală ca acela a lui Nietzsche. Când cruciații au plecat să cucerească Ierusalimul metafizic, au trecut prin Germania, dar au trecut și prin opera lui Nietzsche: iată originea acestei inexpugnabile fortărețe. Nietzsche a clădit-o singur, Nietzsche, a năruit-o; e singurul om care a pus stăpînire asupra la propriul lui auto-dăru.

B. FUNDOLANU.

Omenirea și binefăcătorii ei în timp și loc

În jurul descoperirii serului antituberculos de către un medic român, s'a ridicat dintr' odată o vâlvă egală proporțiilor imense ale subiectului: curiozitatea, intriga și legenda compun acest agomet din elementele obicinuit însoțitoare marilor noutăți.

Două puncte principale opresc atențiunea spectatorului 1) importanța științifică 2) circumstanțialul care o însoțește.

Asupra aportului gigantic al descoperiei în sine când ea ar deveni un fapt, — nu pot avea decât atitudinea admirativă, pe care omenirea o are către darurile genului. Asupra circumstanțelor sociale care însoțesc această descoperire încă ipotetică, se avea de făcut câteva observații.

Dintr'o tăcere și ignorare aproape complete, această descoperire a trecut brusc la vâlvă legendei și a bulei. Legenda e favorabilă: are toate elementele de mister, de sublimitate, de poezia locului și apostolatului obscur și prigonit, a devotamentului științific în dol, — deci a iubirii ca element indispensabil, fie chiar secundar. — are pitorescul, pelerinajul, suferința și în sfârșit, minunea!

Crescută în tăcerea umbroasă, o legendă reprezintă mișcarea sufletescă etern romantică care face cortegiu senzațional ori unde fericirea și durerea, viața și moartea, pun problema luptei între om și natură.

Social propriu zis, în sensul strict și rece, avem paralel și prin contrast dovada altui sentiment colectiv: conspirațiunea tăcerii în jurul oricărei lupte dată de un om spre o victorie posibilă.

Voi semuala deci această conspirațiune a tăcerii. Indiferența, inerția și chiar premeditarea au jocul lor proporțional și normal în jurul muncii inventive. Aceste norme se dezvoltă însă treptat unele în detrimentul altora, până la un maximum de „complicitate și rea intențiune” care compun această odioasă pedeapsă, conspirația tăcerii.

Iată că legenda se amplifică totuș și străbate prin opacita-

lea acuzată în jurul omului și a efortului său. Atunci, deodată marmata gata își pornesc oștile: invidia și tăgada.

Cu destulă distanță pentru a privi ree și împede în dimensiunile complete ale perspectivei — adică jur în jur și peste nivelul conflictului, auzi cu mirare întâi un protest coral al unei majorități semnificative.

Protest ciudat a cărei expresie armonică reprezintă inimizția fără motive distinote, împotriva binelui presupus. Mulțimea refuză binefacerea printr'o îndoielă anticipată și ostilă: colectivitatea nu vrea opera și beneficiul ei pentru motivul simplu al mentalității sociale care nu suportă pe — binefăcători. — Nepuținând veni fără apostol, ecoul plural al mulțimei mărturisește că se lipsește de miracol pentru a scăpa de profet. Ast-fel egoismul mediocrității republicane, isbuonește sincer și categoric în glasul halitorului fără de argumente determinate.

Astea sunt corurile. Să vedem pe soliști!

Dacă ai distanța necesară pentru a primi sunetul nealterat dar cu toată rezonanța lui, te uimește glasul nesigur, stridentele, disonanța timbrului cu emisiune silită, cu care arbitruul suprem seizată de îndatorirea lui de expertiză, rostește cuvintele, care nu curg liber și lin.

Adunarea restrânsă a savanților pare a fi emoționată. O curioasă emoție de egoism amenințat, care strânge glasul și ertetează largă iubire de bine și, progres universal, cu un spasm, o crispațiune ciudată — umană la acești supra-oameni. Acești puțini care sunt acolo pe culmi, — ajunși prin luptă izolată și crâncenă la fel cu a noului venit și care s'au impus prin anevoloasă trudă spre victorie, stau acum pe scaunele lor curule, fixați în geniul lor propriu, fără sentimentul solidarității reciproce, solidari numai cu măsurile de pază împotriva oricărui nou venit.

E un exclusivism caracteristic și obiar necesar. Dela o măsură însă înalte acest simț refractor începe a neliniști pe spectatorul imparțial asupra aceluia arbitraj și a dreptului său de sancțiune definitivă.

La momentul ăsta se ridică un alt glas al plebei informe căreia i se pregătește o pomană, indiferent de unde ar veni; e glasul individului plural care nu vrea să-i fie răpită de egoismul plural — care cere ceea ce abia i s'a promis și smulge invenția încă din mâinile febrile ale creatorului. E căpcaunul inofensiv, care, nepăsător, separă opera de creator, căreia numele și persoana donatorului îi sunt indiferente, nu-i pasă de unde vine, își vrea uzufructul. Asvârlind deoparte pe mesagerul divin, scutură povare ori cărei redevențe, își cere profitul net: fie miracol științific, fie miracol artistic.

Acest element anonim de captație e acel pentru care geniul se trudește și se jertfește, și e acel a cărui cupiditate în ultimul stadiu al dovezilor, determină victoria și formează curentul de echilibru împotriva negațiunii.

În convergența activității exterioare desfășurată sau oțlar deslănțuită în jurul binefacerei apare apoi un alt element de legendă, de astă dată difamatorie: vrăjitoria sau în formulă modernă — eserocheria științifică sau artistică. Apostol sau șarlatan — sunt cele două poze în care activitatea spiritelor simple, în așteptarea soluției, modelează chipul novatorului, odată scos din conspirația inchișitorială a umbrei și tăcerii.

* * *

Străbătând treptat prin toată gradația valorilor se poate statornici cu precizie, drept rezultat, o sistematică tendință *actuală și locală*, conștientă și instinctivă, a refuzului oricărei valori.

Sufletul nostru colectiv are ca principiu conducător tăierea spicelor se se înalță deasupra lanului mediocrității fertile și perponderente.

Epoca noastră nu are nevrele de elementul superior pentru scopurile sale actuale.

Acest sistem de eliminare, de selecție *a contrario*, a găsit în războiul recent ilustrația lui cea mai flagrantă, menținând cu fermitate în momentul suprem și desperat al selecției, sistemul în-trebuințării non-valorilor și răbătând prin înceroările supreme ale unei nații, cu acest principiu.

Trecând peste timp și loc și peste desbaterile și conflictele multiple și uriașe ale unui astfel de studiu, îmi pui o întrebare depărtată și obiectivă :

Ce semnificație, în mersul expresiv al epocelor, poate avea o stare de spirit care cere, pentru scopurilor lucrului public, eliminarea principiilor a valorilor ?

E numai o fază evolutivă pe care istoria a repetat-o, sau e cruciada noulor credințe care va duce la victoria *sub-valorilor* ?

GLAUCOS.

TEATRUL NAȚIONAL**SERENADA DIN TRECUT**4 acte de **MIRCEA DEM-RADULESCU**

Nu ne putem plânge că literatura dramatică originală este uitată în colțul ei de literatură, ca cenușăreasa din poveste. După numeroasele încercări care s'au făcut în câteva luni numai, spre a se desmorți indiferența publicului și a criticilor, și a se orol o formă legitimă inspirației dramatice române, — încercări în acest an zadarnice — Teatrul Național nu se dă bătut și reprezintă cu un curaj neobosit o nouă lucrare, pregătind în același timp, cât mai e sezonul rece, încă vre-o câteva.

„Serenada din trecut” aduce în factură și în cuprins toată sentimentalitatea efțină din titlu. Cu dans de cadână, cu serenadă sub iatac, cu încăerări de spadă în elar de lană, cu doină din fluer și despărțiri sfâșietor de amoroase, publicul bucureștean va fi oucerit cu siguranță. D-l Mircea Rădulescu a pus degetul pe sufletul creat de cinematograful, de grădina de vară, de taraful de lăutari povestind abandonul „Sărmanei Hani”...

Nu voim să facem o impietate pomenind de virtuositatea romantică a vulturului beat și extatic, cu aripile proptite pe două zări, ale lui Edmond Rostand.

Idela „Serenadei din trecut” e extraordinar de frumoasă și dramatică — dezamăgirea e eu atât mai dureroasă.

Petru Cercel, crescut la curțile galante ale împăraților din Apus, revine în țara lui domn, înconjurat de o ceată de meșteri și inventatori. Idealul lui e să facă din țara românească *barbară*, o mică Franță. Impotrivirea boerilor, crescuți la vechile datini, și secătuirea vistlerii îl birue, îl fac să plece iar în lume, amărât că n'a izbutit și că n'a fost înțeles decât de o fată — iata nari spătar!

Dar nu se poate trece ne stigmatizat, de la *Di granda*, excelentă revistă de vară, la o lidele într'adevăr superioară. Această idee e tratată ca o cocotă: i s'au aninat panglicuțe roze, parfum romantic, deliruri muzicale — și spirite. Totul lucrat în versuri lejere.

F. ADERCA.

CRONICA ARTISTICĂ

LUCIA RECHENBERG, FLORIAN, ȚINCU
și HORIA BOAMBA

Ar face figură onorabilă în pictură *d-na Rechenberg* dacă ar ști să deseneze. Pastelurile d-sale, cu toată semănarea izbitoră ce-o au cu obișnuitele și convenționalele reproduceri din manierele reviste francezești, au în colorația lor ceva din delicatetea pe care obișnuim s'o numim femenină. Cu mai multă sinceritate unele din ele ar fi chiar grațioase.

Le lipsește însă scheletul sau, mai exact, aproape toate au un schelet absurd de neexact și de neîndemânatec celace le îndepărtează de adevărul vieții.

Alături de d-sa, tot la Atheneu, expune iarăși *d. Florian* câteva din cunoscutele sale marine în fața cărora ne-am reamintit, ca de-atâtea alteori impresia, puternică pe care ne-a făcut-o cu mulți ani înaintea unui tablou din pinacoteca leșeană. Pe o pânză enormă cât un perete, așezată într-o ramă de prost gust, se zburciuna un val, un singur val de mare cât tot tabloul un val uriaș și amenințător, înspumegat și ciocotind, care venea încoace rostogolindu-se tumultuos.

Simțeam miros de apă rece, auzeam urlet de mare înfuriată și te mira faptul că nu se rostogolește din ramă.

Copleșea... Acel singur val avea în el toată impetuositatea și toată majestatea mării răzvrătite, mai exact tocmai acela ce lipsește d-lui Florian, viața vieții dinamice a valurilor.

Poate tabloul dela lași ne impresiona și prin mărimea lui sau numai prin mărimea lui. Nu știm. E multă vreme de când nu l'am văzut. Dar oare impresiunea aceasta care a avut puțința să străbată atâta vreme și să rămâie totuși vie nu-i o dovadă a puterii lăuntrice de evocațiune pe care-o avea tabloul? Și ce mă importă pe mine spectator că impresiunea mi-i redată așa ori altfel? Principalul e să-mi fie dată și să-mi se agațe de suflet. Și de fapt mi se pare meritos acest artificiu al pânzei care să de-

mine și prin mărima lui. Un spectacol grandios cere, în procesul de redare, mijloace la fel. Și ce poate fi mai grandios decât priveliștea unui val învrăbit?

Miniaturizarea în această materie e cu atât mai deplasată cu cât pictorul e mai departe de a avea genul mișcării. Și d. Florian nu-l are. Doar hiperbolizând ar putea ajunge să-și ascundă marele defect și n-o face. D-sa întrebuițează, pentru asemenea subiecte, cartonase de măsurat cu centimetrul. Și apoi aceste lucruri n'au nici acea armonie de culoare în care este mare meșter d. Florian. Sunt pe-acolo cruzimi și abuzuri de albastru pe care nu le înțelegem la un pictor de talia d-sale. Îi pretindem și esteticul pe lângă adevărul naturii.

D-sacela, d. Florian rămâne pentru noi pictorul mării domolite. E atâta liniște, atâta delicată poezie în bucățelele acele lucruri așa de frumos și așa de fin încât, privind la celelalte te pomenești scrâșnind fără să vrei împotriva greutăților de viață ce obligă pe un artist la concesiuni distrugătoare.

Zic „artist” fiindcă vorbesc de d. Florian după cum zic „profesor” când vorbesc de d. Țincu, a cărui expoziție s'a deschis în sala Sindicatului din Str. Corăbiei, 6.

D. Țincu trebuie să fie un foarte bun profesor. În tot acela ce face se vede judecată și voință. E un foarte cuminte didacticism în bucățile sale corect desenate, corect colorate, corect armonizate, corect așezate în cadru, în sfârșit corect catalogate și prețuite. Unde o fi însă arta? Iată o întrebare ce ne deplasează gândul și-l trece la Sculptorul *Horia Boamba*, expozant și el în aceeași sală.

Dela schițe în argilă simplă până la marmore cu totul definitive, d-sa aduce o fericită serie de bucăți. E în toată opera d-lui Boamba o trăsătură luminoasă: viața, o viață lăuntrică și intensă. Asta e și cea mai mare calitate și cel mai mare defect al sculptorului. Ea îl duce și la izbânzi de invidiat și la greșeli supărătoare atunci când obsedat de urmărirea ei uită acela ce stă la baza sculpturii alături de volum: adevărul liniei, firește nu dus la absurd dar nici îndepărtat de el până la nefiresc.

În totul însă sculptura d-lui Boamba cu tot aerul ei pictural prezintă înfățișarea unui admirabil expresionism modern ca factură și ca intenții — realizat în contact cu natura și bazat pe toate adevărurile ei. Au volum lucrările d-sale și aulinie după cum au simplitate și viață și decă nu înțelegem ceva, nu înțelegem de ce făi rispește forțele modelând covergi zdrențuite și roți de căruță și nu-și îndreaptă ochii spre ceva mai mare, mai definitiv, ceva care să fie de portret și de monumentul pentru care dovedește o atât de frumoasă chemare.

VICTOR ION POPA.

„E lată rău”!—În mijlocul atâtor rafinate stilistice, din care nu poți surprinde ideile, și cu atât mai puțin intențiile subtile ale scriitorilor (căci intențiile n’au semne speciale pentru a fi indicate), simți o mare bucurie când dai peste un scriitor ce se exprimă cu o claritate și cu o rotundime perfecte. Urmărim deci cu plăcere cronicile dramatice ale d-lui M. Sorbul, scrise într’un stil direct, intuitiv, fără reticențe, fără vane subtilități stilistice, odihnitor în cel mai înalt grad. Cu d. Sorbul ești totdeauna sigur că l’ai înțeles; echivocal nu e posibil; cititorul are marea satisfacție a unei complete comprehensiuni; cu ajutorul d-lui Sorbul, el este ridicat dintr’odată pe planul celor mai reductibile probleme literare. Ceiace pare deci o simplicitate e, de fapt, o mare artă, pe care scriitorul o mănuște cu o îndemănare suverană. Pentru a da cititorilor noștri o idee de meritele acestei arte și metode critice, vom cita câteva rânduri dintr’o cronică ultimă din *Viitorul* asupra lui *Oedip-rege*.

„Spectatorul nu vrea cu nici un preț să-și facă educația artistică. E drept că traducerea e cam *troglo-ditică*, dar *fie vorba între noi*, chiar dacă ea ar fi fost mai a cătărei, s’ar li întâmplat același lucru... Și totuși de prin cărți am învățat cândva că ar fi fost ceva de capul lui Sophocle. Dar să nu-mi dau aere, că aș vrea să reabilitez pe cel care a învățat pe toți autorii dramatice să lege două scene între ele...”

Oricine va remarca expresivitatea stilului: „*troglo-ditică... ar fi fost mai a cătării... ar fi fost ceva*

de capul lui Sophocle.” Căci pentru ce am scrie altfel decum vorbim? D. Sorbul face fuziunea necesară între două feluri de expresie, pe care numai arbitrarul scriitorilor le-a dissociat. Și, pe urmă, cu ce familiaritate, aduce pe cititor în intimitatea gândului său: *fie vorba între noi!*

Mărturisim că ne simțim foarte măguliți, decând știm că avem o „vorba între noi” cu d. Sorbul și încă asupra lui Sophocle!

Mănuind și ironia tot cu atâtă virtuozitate, confratele nostru incurajat de bonhomia lui ne permitem, la rândul nostru, această familiaritate) Ţi dă satisfacția supremă de o a înțelege dintr’odată: „E o constatare tristă, firește, când ne gândim ce progrese enorme s’au făcut, de pildă, în arta politice. Pe aceasta o pricep, toți o gustă ba chiar o și mănâncă adică, mai bine zis, mănâncă din ea.” Ce fin și totuși ce luminos! Sau: „Actorii și-au făcut pioasa datorie să reamintească puținilor, spectatori, cum că a fost și unul Sophocle, care a scris cam de multușor câteva piese de teatru.” Numai e nimic de dorit: toată lumea a înțeles.

Nu puteam să nu subliniem acest savuros gen stilistic plin de sinceritate și de efecte directe asupra cititorului. În literatură pare a fi nou; diplomația, această școală a fineții și a hipocriei stilistice, l’a cunoscut totuși mai dinainte. În 1914, la izbucnirea războiului mondial, în urma consiliului de coroană dela Sinaia, fiind întrebat asupra situației, unul dintre miniștri a răspuns:

— *E lată rău!*

Cuvinte memorabile ce dădeau printr'o expresie familiară dar definitivă formula dezastrului universal; cuvinte sublime în simplitatea lor, pe care, în altă ordine de idei, le ajunge numai d. M. Sorbul, când vorbind despre traducerea piesei *unui* Sofocle, exclamă („fle vorba între noi“):

— *E trogloditică! Putea să fie mai a cătărei, fiindcă a fost doar ceva de capul lui Sofocle!*

S.

Un om ironic. — Abia isprăvisem elogiul sincerității verbale a d-lui M. Sorbul și ne vedem siliiți a-i aduce un supliment omagial, prin dovada primejdiei, la care este expusă subtilitatea excesivă. Vorbim de cazul confratelui nostru d. Scarlat Struțeanu. Cetitorii își amintesc că din mai multe pasagii, dintre care și din următorul: „Deaceia singura schiță e adevărat cazonă a lui Caragiale *Legea progresului*, deși este inferioara cu mult *Telegramelor* sau *d-lui Goe*, dar prin individualizare a devenit poezie, ceiace n'a reușit d. Brăescu” — trăssem concluzia, unica posibilă, că d. Struțeanu își închipuia că *Legea progresului* e a lui Caragiale și combattea pe d. Brăescu cu propria lui operă. Eroare profundă! D. Struțeanu ne declară că a fost ironic, scriindu-și foiletonul „în bătaie de joc.” Luăm act și pentru a-i da o strălucită satisfacție îi reproducem pasagiul esențial, prin care caută confuzia noastră:

„Și atunci am ironizat pe călugărul-toreador, care face pe criticul, sau criticul călugărit de contemporani, scriind întregul foileton în bătaie de joc. Plecam dela ideea că — *fiorul epic al luptelor singulare, în care destinul unui main slă în mușchiul sau viclenia unui singur individ* — este o caracterizare vrednică numai pentru opera unui Caragiale, deși îl țineam de rău pe acesta, prefăcându-mă, că schița e a lui Caragiale, și nu a lui Brăescu și arătăm, că d. Brăescu n'a răușit măcar să scrie o schiță cum e „*Legea progresului*” inferioară cu mult „*Telegramelor*” sau *d-lui Goe*, adică n'a reușit, ceiace călugărul-toreador pretindea că scrisese d. Gh. Brăescu. „*Legea progresului*” aceia cu

(fiorul) o scrisese Caragiale, ziceam eu, cealaltă fără fiior urma să se înțeleagă dela sine, căne a scris-o, din moment ce figurează în volumul „*Maiorul Boțan*” al d-lui Gh. Brăescu.

Mai arătăm, că acea schiță, care dă fiorul epic, dar pe care de fapt n'o scrisese nici Caragiale nici Brăescu, Intrucât schița, de care vorbește călugărul este proiecția hiperbolică pe ecranul său mintal a unui vis dintr'o noapte de insomnie foarte frecventă rataților, — ajunge prin individualizarea acestei caracterizări la poezie și îl felicităm pe Caragiale, că are în opera lui și un colonel, prefăcându-mă că nu poate fi vorba de Brăescu.

Dar călugărul n'a prins ironia, fiindcă nu e în stare s'o prindă și atunci clepsidra sa mintală, umplându-se de nisip, mă atacă, declarându-mi cu seninătate că „*Legea progresului*” e a lui Brăescu, nu a lui Caragiale și, că această confuzie, pe care o tac, îl umple de „*slușoare, ca în fața unui miracol.*”

Nu vom aprecia acest gen de interpretare grotescă. Facem literatură și preferăm față de oricine o atitudine literară; este suprema hipocrizie, pe care ne-o impune o suficientă dezabuzare a scrisului. În fața ignoranței, surprinse asupra faptului, care, în loc de a se pocăi, devine agresivă și mistificatoare, nu ne vom permite nici o indignare și nici nu vom întrebuița cuvântul propriu. Vom accepta deci zămbind explicațiile d-lui Struțeanu și-l vom ruga ca pe viitor să fie indulgent cu noi, întrebuițând anumite semne grafice ale ironiei, pentru a știe că atunci când scrie „*Legea progresului*” este singura schiță cazonă a lui Caragiale” a vrut să fie ironic. Din acei ași motive nu mai insistăm nici asupra acuzației aduse d-lui Brăescu de a se fi inspirat din cartea „*Căpitanul Ramollo*”. De i-am obiecta că nici n'a văzut-o, căci ar fi știut altfel că se numește „*Colonelul Ramollo*”, d. Struțeanu ne-ar răspunde că a fost iarăși ironic. În fața acestei ironii sistematice și conjugate, indicarea grafică a ironiei devine hotărât indispensabilă. Altfel

i s'ar putea întâmpla autorului neplăcerea de a fi invinuit de cititorii, ce nu ocolesc expresia plastică, de cumulul nepermis al prostiei, ignoranței, necinstei și impertinenții. Protestând anticipat împotriva oricărei intemperanțe verbale, scoatem din cauză persoana din scriere, numai ironică a d-lui Struțeanu, căruia îi atribuim știință, conștiință, și cuviință. Ne-am permite totuși să constatăm că, în genere, acest cumul este foarte natural; ignoranța e, de obicei, o consecință a prostiei, pe care necinstea profesională vrea s'o mascheze prin poze științifice. Impertinența agresivă trage la urmă cortina peste această întreagă mizerie umană, desvelită prin gestul brusc al întâmplării.

F. Aderca: *Personalitatea, drepturile ei în artă și viață*. — Cartea d-lui F. Aderca e prevăzută cu o triplă pavază de aramă: o prefață a d-lui C. Rădulescu-Motru, o prefață a autorului și o Introducere. Prefața d-lui Motru putea să lipsească: situația de publicist a d-lui F. Aderca îl scutia de precederea unui bilet de recomandare. Cealaltă prefață, a autorului, ne-a făcut să lăsăm cartea din mâini. Opera de azi e reeditarea unei publicații de acum 12 ani, pe când d. Aderca avea abia 19 ani! Prin pretenția lui juvenilă, titlul ar fi trebuit, dealtfel, să ne dea de gândit.

Ne-am înarmat totuși cu o meritoasă bunăvoință pentru a parcurge paginile de polemică socio-literară ale tânărului licean cu d. A. C. Cuza.

Pentru a-și aminti de prima lui ocupație de vizitii, Regele Murat al Neapoleului avea lângă tron un biciu; ca să nu-și uite origina, un olar, devenit rege al Siracuzei, bea totdeauna la masă dintr'un ulcior de lut. Ascensiunea d-lui F. Aderca n'a fost atât de mare și de bruscă pentru a-l determina să-și insereze în opera sa o lucrare juvenilă; și a fost totuși destul de apreciabilă, pentru a-i impune distincțiile necesare. Ne fiind în copilărie nici un *minus habens*, nici un *prodigiu*, d. Aderca trebuia să bage de seamă că *Personalitatea* nu ne poate interesa prin contrast, ca biciul regelui Murat, dar nici nu se

poate confunda cu scrisul lui de acum mult mai viu și mai personal. Nereditându-și opera, d. Aderca ar fi dat probabilului său biograf bucuria de a o descoperi. Cu ajutorul metodelor criticii științifice, aceasta ar fi făcut apoi din ea o lucrare de doctorat în litere. Recenzând-o vre-un Struțeanu al Viitorului ar fi atribuit-o totuși lui A. C. Cuza, spre a ne dovedi încă toată vanitatea scrisului!

E. L.

Noi și ungerii. — S'a făcut mare scandal în presă, când s'a aflat că d. Octavian Goga, pe vremea când era ministru al artelor, mărturisise că va ridica o statuie poetului ungar Ady Endre. Sentimentul onora desigur pe poet — dacă nu și pe ministru... De altfel ministrul au greșit totdeauna când s'au transformat în creatori de statui. Mai cu seamă poezilor e bine să li se ridice statui de către mulțimea admiratorilor. Are Ady Endre admiratori în România-Mare? Să-i ridice o statuie de marmură. Noi nu-l cunoaștem — altfel am subscrie și noi, fără nici o îndoială.

În chipul acesta s'a ajuns pe terenul secund al realităților: ungerii au scriitori de seamă, și e păcat să-i cunoaștem prin bunele oficii ale unei alte limbi, precum: cunoaștem literatura rusă. Și noi românii avem scriitori de seamă, deși neconsacrați de nici una din limbile socotite universale. Am putea să ne cunoaștem — deci *trebuie* să ne cunoaștem.

Ne vom putea uita sau ne vom putea iubi atunci cu mai mult temei.

Dela acest adevăr vor fi pornind scriitorii grupați în jurul revistei *Gândirea* din Cluj, când au cerut unui scriitor ungar Keresztury Sándor, care a tradus ceva din poezii noștri, un articol de propagandă literară.

Aplaudăm gestul revistei dela Cluj și bunele sentimente ale colegului ungar.

Dar toată această propagandă se poate face cu succes numai după începerea acuității comerciale. Clujul e indicat: deacolo să pornească editura de cărți și reviste, în cele două limbi.

F. A.

EDITURA „ANCORA” ALCALAY & CALAPATEANU

BUCUREȘTI — No. 4, STRADA SMÂRDAN No. 4

CĂRȚI FOLOSITOARE ::

:: pentru COPII ȘI TINERIME

BASME DE CRACIUN

ȘI

POVESTEA MINUNATA

DE
VICTOR EFTIMIU;

2 volume de câte 160 pagini, ediții de lux
cu ilustrațiuni în text și planșe colorate, Lei 25.—

Băiatul pierdut	Lei 6.—
Făt-frumos din lacrimi	„ 6.—
Tinerete fără bătrânețe	„ 6.—
Pădurea ursitoarelor	„ 6.—
Katalina	„ 6.—
Sarpele fermecat	„ 6.—
Minunea Sfântului Ilie	„ 6.—
Pățania Călugărului Gherasim	„ 6.—
Alina-Linda	„ 6.—
Trei Ingeri	„ 6.—

BIBLIOTECA ROZA

Nenorocirile Sofiei de Contesa de Săgea mîștră Vestrală	Lei 16.—
După ploaie, vreme bună	Idem . . . 25.—

BIBLIOTECA UNIVERSALA

Grădina Raiului de Andersen	Lei 5.—
„ „ „ „ „	„ în legătură de lux „ 12.—

De vânzare în toate librăriile din capitală și provincie

CENTRALA „MISSIR”

SOCIETATE ANONIMĂ CAPITAL LEI 10.000.000

• 41, STRADA LIPSCANI, 41 •

Secursale : BUCUREȘTI — Str. Lipscani, 22 și Calea Victoriei, 110

In țară : Ploești, Buzău, Galați, Brăila, Focșani, Constanța,
Temișoara, Brașov, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Oradea-Mare,
Arad, Târgul-Mureș, Râmnicul-Sărat, Pitești, Craiova,
Turnu-Severin, Târgoviște, Botoșani.

Cel mai bine asortat cu ultimelor noutăți pentru sezon

Atelier de Croitorie de primul rang pentru Dama și Domni

♦♦♦ Prețuri mai estine ca oriunde ♦♦♦

S'a deschis Centrala

MARILOR MAGAZINE

La PALATUL NOUȚĂȚILOR

STRADA PARIS, No. 10

Secursale : Brăila - Ier. Lugoj

MATĂSURI .: LENA-

JURI .: PĂNZETURI

ARTICOLE de MARIA]

: GALANTERIE :

Mare Raion de

FURNITURI de MODE

INCĂLȚĂMINTE, etc.

Prețurile excepționale

:? Gustati delicioasele :
produse ale

BONBONERIEI : :

: : RENAISSANCE

care se găsesc în detaii la

COFETĂRIA RENAISSANCE

STRADA PARIS, 10

și la toate secursalele

MISSIR

DIN ȚARĂ

— En Gros la Fabrica —

STR. POPA-TATU, 45